

सर्वोच्च अदालत, संवैधानिक इजलास
सम्माननीय प्रधान न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली
माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी
माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र
माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा.
माननीय न्यायाधीश श्री दीपककुमार कार्की

आदेश

०६९-WS-००८४

विषय: उत्प्रेषण, परमादेश समेत।

जिल्ला महोत्तरी, वदिया वनचौरी गा.वि.स., वडा नं. ७ घर भई हाल पस
गाउँ उपस्वास्थ्य चौकी, लमजुङमा कार्यरत वर्ष ५३ को रामजीवन साह
सोनार-----१

जिल्ला लमजुङ, जिता गा.वि.स., वडा नं. ५ घर भई हाल चन्द्रेश्वर
प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र लमजुङमा कार्यरत वर्ष ४८ को बलराम तिवारी--१

जिल्ला लमजुङ, घुर्सेनी गा.वि.स., वडा नं. ५ घर भई हाल विचौरा स्वास्थ्य
चौकी लमजुङमा कार्यरत वर्ष ४७ को पुरुषोत्तम कोइराला-----१ निवेदक

जिल्ला पर्वत, आनन्दवन गा.वि.स., वडा नं. ३ घर भई हाल जिल्ला
जनस्वास्थ्य कार्यालय लमजुङमा कार्यरत वर्ष ४७ को त्रिलोकचन्द्र गुरुङ-१

जिल्ला पाल्पा, पोखराथोक गा.वि.स., वडा नं. ६ घर भई हाल
नायरनमतलेस स्वास्थ्य चौकी पाल्पामा कार्यरत वर्ष ५३ को शालिकराम
पहारी-----१

जिल्ला पाल्पा, मुझुङ गा.वि.स., वडा नं. ७ घर भई हाल गाडाकोट

स्वास्थ्य चौकी पाल्पामा कार्यरत वर्ष ४१ को माधव ज्ञवाली-----१
जिल्ला अर्घाखाँची, अर्घा गा.वि.स., वडा नं. ६ घर भई हाल पुर्कोट दह
स्वास्थ्य चौकी, गुल्मीमा कार्यरत वर्ष ५१ को बाबुराम मरासिनी-----१
जिल्ला अर्घाखाँची, भगवती गा.वि.स., वडा नं. ३ घर भई हाल वडागाउँ
स्वास्थ्य चौकी गुल्मीमा कार्यरत वर्ष ४६ को महेशकुमार श्रेष्ठ-----१
जिल्ला गुल्मी, ग्वाघा गा.वि.स., वडा नं. ९ घर भई हाल भर्तुङ स्वास्थ्य
चौकी गुल्मीमा कार्यरत वर्ष ४८ को गिरीप्रसाद राना-----१
जिल्ला गुल्मी, दिगाम गा.वि.स., वडा नं. ९ घर भई हाल खन्याङ स्वास्थ्य
चौकी गुल्मीमा कार्यरत वर्ष ५० को खुमानन्द पन्त-----१
जिल्ला गुल्मी, जुहाङ्ग गा.वि.स., वडा नं. ९ घर भई हाल मदनपोखरा
स्वास्थ्य चौकी पाल्पामा कार्यरत वर्ष ४३ को झविन्द्र न्यौपाने-----१

विरुद्ध

नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार,
काठमाडौँ-----१
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, रामशाहपथ, काठमाडौँ-----१
स्वास्थ्य सेवा विभाग, टेकु, काठमाडौँ-----१ विपक्षी
कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार,
काठमाडौँ-----१
राष्ट्रपतिको कार्यालय, काठमाडौँ-----१

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७(१) बमोजिम यस अदालतको
असाधारण अधिकारक्षेत्र अन्तर्गत दायर भई नेपालको संविधानको धारा १३७ बमोजिम
यस इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य र आदेश
यसप्रकार छः

तथ्य खण्ड

- हामी निवेदकहरू विभिन्न मितिमा विपक्षी स्वास्थ्य सेवा विभागको निर्णय अनुसार
निजामती सेवा ऐन र नियमावलीको साविक व्यवस्था बमोजिम राजपत्र अनङ्कित
प्राविधिक अ.हे.व. पदमा नियुक्त भई तत्कालीन श्री ५ को सरकारको पालादेखि

स्वास्थ्य सेवाको स्थायी सेवा प्रवेश गरी हाल उक्त सेवाको छैठौं तहका कर्मचारी हौं। उक्त सेवाको साविक श्रेणीगत कानूनी व्यवस्थाको सट्टा तहगत प्रणालीलाई अंगीकार गरी पहिलो पटक नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ मिति २०५३।११।१५ देखि लागू हुँदा हामीलाई स्वास्थ्य सेवा ऐनको दफा ८९ बमोजिम सेवाको तत् तत् समूह उपसमूहमा स्वतः परिवर्तन भई नोकरी बहाल गरेको मानिने र दफा ९० बमोजिम श्रेणीगत रूपले तह मिलान हुने व्यवस्था गरिएको थियो। सो बमोजिम ऐनको दफा ४ ले सहायक तहमा प्रथमदेखि पाँचौं तहसम्म तथा अधिकृत तहमा छैठौंदेखि बाह्रौं तहसम्म कायम गरिएको थियो। मिति २०६३।०८।२२ मा तेश्रो संशोधन हुँदा उक्त व्यवस्थाको सट्टा दफा ४(१) बमोजिम सहायक तहमा तेश्रो देखि पाँचौं तहसम्म र अधिकृत तहमा साविककै तह कायम राखी दफा ९(ख) मा उक्त सेवाका पदहरू तेश्रो तहबाट चौथो, चौथो तहबाट पाँचौं, अधिकृत तह कायम राखी दफा ९(१) मा उक्त सेवाका पदहरू तह तह हुँदै स्तर वृद्धि हुने कानूनी व्यवस्था बमोजिम पदस्थापन हुँदै आएका हौं। विपक्षीहरूले कार्यान्वयनमा लैजान लागेको अध्यादेशको दफा ९(५) को व्यवस्था बमोजिम नियमावली, २०५५ मा संशोधन गर्ने तयारी गरिरहेको भन्ने र अध्यादेशको माध्यमबाट फरक फरक मापदण्ड तोकी हामीलाई वञ्चित गरी सातौं तहमा स्तरवृद्धि गर्न लागेको भन्ने बुझिएकोले यस निवेदनको टुङ्गो नलागेसम्म अध्यादेशबाट संशोधन थपघट गरिएको दफा ९(१)(३) को खण्ड (ख)(ग) बमोजिम छैठौं तहबाट सातौं तहमा स्तरवृद्धि गर्ने गरी गरिएको व्यवस्था विवादित हुँदा उक्त व्यवस्था तत्काल कार्यान्वयन नगर्नु नगराउनु भनी अन्तरिम आदेश जारी गरी पाउँ। साथै, उक्त अध्यादेशको दफा ९(१)(३) (ख),(ग) मा स्तरवृद्धि सम्बन्धी व्यवस्था पूर्णतया असमान भई नेपालको अन्तरिम संविधानको धारा १२(३)(च), १८(१) र १९(१) द्वारा प्रदत्त मौलिक हक प्रतिकूल भई पेशागत हक, सेवाको सुरक्षा विपरीत हुन गएको हुँदा उक्त व्यवस्था नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ बमोजिम अमान्य र बदर गरी पाउँ भन्ने समेत बेहोराको रिट निवेदन।

२. यसमा के कसो भएको हो? निवेदकको माग बमोजिमको आदेश किन जारी हुन नपर्ने हो? यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्याद बाहेक १५ दिनभित्र

लिखित जवाफ पठाउनु भनी रिट निवेदनको एक प्रति नक्कल साथै राखी विपक्षीहरूलाई महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत सूचना पठाई लिखित जवाफ आएपछि वा अवधि नाघेपछि पेश गर्नु। साथै, विषयवस्तुको गम्भीरता समेतलाई विचार गरी प्रस्तुत मुद्दालाई अग्राधिकार प्रदान गरिएको छ, नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको आदेश।

३. रिट निवेदकले ऐनका विभिन्न प्रकरणमा उल्लेख गरेको बेहोरामध्ये नेपाल स्वास्थ्य सेवा (चौथो संशोधन) अध्यादेश, २०६९ को दफा ९ को उपदफा १, क्र.सं.३ को खण्ड (ख) मा उल्लिखित भएको वरिष्ठ पाँचौं तह भन्ने तहको व्यवस्था यो संशोधन हुनुभन्दा पहिलेको ऐनमा पनि रहेकोले प्रस्तुत तहलाई ऐनको दफा ४ सँग तुलना गर्नु औचित्यपूर्ण होइन। यसबाट रिट निवेदकले स्थापित भइसकेको तथ्यलाई गोलमटोल गरेर प्रस्तुत गर्न खोज्नु भएको प्रष्ट हुन्छ। रिट निवेदकले अध्यादेशको दफा ९(१) क्र.सं.३ को खण्ड (ख) र (ग) मा फरक फरक व्यवस्था राखी भेदभाव गरिएको भनी लिएको दावी औचित्यहीन छ। नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को साविकको दफा ९० मा निश्चित सेवा अवधि पूरा गरेका कर्मचारीलाई वरिष्ठ पाँचौं तह कायम गरेकोले त्यसरी वरिष्ठ पाँचौं तह कायम भएका कर्मचारी र छैठौं तहमा स्तरवृद्धि भएका कर्मचारीमध्ये पाँचौं तहमा शुरू नियुक्त भएका कर्मचारीहरू समान होइनन्, ती फरक फरक पृष्ठभूमिबाट छैठौं तहमा जाने र खण्ड (क) बमोजिम कर्मचारीहरूको तत्कालीन कानूनी व्यवस्था बमोजिम वरिष्ठ पाँचौं तहमा तह मिलान भएको अवस्थालाई ध्यानमा राखी पाँच वर्ष पुगेको आधारमा सातौं तहमा स्तरवृद्धि हुन सक्ने व्यवस्था राखिएको र खण्ड (ग) ले केवल पाँचौं तहमा शुरू नियुक्ति भई छैठौं तहमा स्तरवृद्धि भएका कर्मचारीको हकमा ८ वर्ष सेवा अवधि पुगेको आधारमा ७ औं तहमा स्तरवृद्धि हुन सक्ने गरी व्यवस्था गरेको छ। यसरी असमान र फरक अवस्थाका कर्मचारी बीच समान व्यवस्था कायम हुनुपर्छ भन्ने मागदावी सैद्धान्तिक र दार्शनिक रूपले समेत अनुचित छ। यी दुई प्रकारका कर्मचारीहरू फरक फरक प्रकृतिका हुँदा एउटै पद्धतिबाट ७ औं तहमा स्तरवृद्धि हुनुपर्छ भनी लिएको जिकिर कानूनसम्मत र समानताको सिद्धान्त अनुकूल समेत नहुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेतको नेपाल सरकार, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको लिखित जवाफ।

४. स्वास्थ्य सेवा (चौथो संशोधन) अध्यादेश, २०६९ ले नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ९ मा संशोधन गरी छैठौं तहबाट सातौं तहमा स्तरवृद्धि गर्ने प्रयोजनको लागि प्रकरण ३ को खण्ड (ख) मा छैठौं तहमा स्तरवृद्धि भएका मध्ये वरिष्ठ पाँचौं तहमा तह मिलान भएका कर्मचारीहरूका लागि पाँच वर्ष र खण्ड (ग) मा छैठौं तहमा स्तरवृद्धि भएका मध्ये पाँचौं तहमा शुरु नियुक्ति भएका कर्मचारीहरूको लागि आठ वर्ष तोकेको छ। नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ ले स्वास्थ्य सेवामा तहगत प्रणाली लागू गरेको र तदनुरूप वरिष्ठताको आधारमा वरिष्ठ पाँचौंको अवधारणालाई अंगीकार गरी सो व्यवस्थालाई हालसम्म उक्त ऐनमा निरन्तरता दिएको देखिन्छ। पाँचौं तहमा शुरु नियुक्ति भएका कर्मचारी भन्दा छैठौं तहमा स्तरवृद्धि भएका मध्ये वरिष्ठ पाँचौं तहमा तह मिलान भएका कर्मचारीको सेवा अवधि बढी हुने भएकोले सातौं तहमा स्तरवृद्धि गर्दा पृथक व्यवस्था गरिएको हुँदा समान तहका कर्मचारीलाई स्तरवृद्धि गर्न असमान व्यवस्था गरिएको भन्ने निवेदन जिकिर तर्कसंगत नदेखिएको हुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेतको कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयको लिखित जवाफ।
५. व्यवस्थापिका संसदको अधिवेशन वा बैठक चलिरहेको अवस्थामा बाहेक अन्य अवस्थामा तत्काल केही गर्न आवश्यक परेको छ भन्ने कुरामा राष्ट्रपति सन्तुष्ट भएमा यस संविधानमा लेखिएका कुराहरूको प्रतिकूल नहुने गरी मन्त्रिपरिषद्को सिफारिसमा आवश्यक अध्यादेश जारी गर्न सक्नेछ भन्ने संवैधानिक व्यवस्थाको अधीनमा रही मन्त्रिपरिषद्को मिति २०६९।१२।२७ को बैठकबाट अध्यादेश जारी गर्नका लागि राष्ट्रपति समक्ष सिफारिस भए अनुसार संविधानको धारा ८८ को उपधारा (१) बमोजिम नेपाल स्वास्थ्य सेवा (चौथो संशोधन) अध्यादेश, २०६९ जारी भएको अनुरोध गर्दछु भन्ने समेतको राष्ट्रपतिको कार्यालयको लिखित जवाफ।
६. संविधान तथा कानूनबमोजिम पूरा गर्नुपर्ने के कुन दायित्व पूरा नगरेको कारण यस कार्यालयलाई प्रत्यर्थी बनाउनु परेको हो? आधारभूत तथ्य नै स्थापित हुन सकेको छैन। नेपाल सरकार कानूनको पालन गर्ने गराउने कुरामा सचेत र प्रतिबद्ध रहेको छ। मिति २०६९।१२।२९ को नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित स्वास्थ्य सेवा (चौथो संशोधन) अध्यादेश, २०६९ को दफा ९(१) को क्रमसंख्या ३ महल (ख) र

(ग) मा गरिएको व्यवस्था नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२(३)च, १३(१), १८(१) र १९(१) सँग बाझिएको भन्ने निवेदकको दावी भएतापनि समानताको कुरा निरपेक्ष रूपमा लागू हुन सक्ने विषय होइन। निरपेक्ष समानताको आधारमा जुनसुकै कुरामा बराबरी हक सुविधाको दावी गर्न पनि मिल्दैन र समानताको कुरालाई त्यस रूपमा व्याख्या गर्नु पनि अन्ततः समानता कै प्रतिकूल हुन जान्छ। राज्यले बोधगम्य आधार (Intelligible Differentia) देखाई युक्तिसंगत वर्गीकरण गर्न सक्ने नै हुन्छ। यसै आधारमा नेपाल स्वास्थ्य सेवाका पदहरूमा स्तरवृद्धि गर्ने सम्बन्धमा सो अध्यादेशले मूल ऐनको साविकको दफाको सट्टामा नयाँ दफा कायम गरी छैठौँ तहबाट सातौँ तहमा स्तरवृद्धि हुनको निम्ति लाग्ने अवधिको सम्बन्धमा व्यवस्था गरेको हो। यस क्रममा छैठौँ तहमा स्तरवृद्धि भएका मध्ये वरिष्ठ पाँचौँ तहमा तह मिलान भएका कर्मचारीको हकमा सातौँ तहमा स्तरवृद्धि हुन सम्बन्धित तहमा ५ वर्ष सेवा गर्नुपर्ने र छैठौँ तहमा स्तरवृद्धि भएका मध्ये ५ औँ तहमा शुरू नियुक्त भएकाहरूको हकमा सम्बन्धित तहमा ८ वर्ष सेवा गरेको हुनुपर्ने भनी अवधि किटान गरिएको हो। छैठौँ तहमा लोकसेवा आयोगको प्रक्रिया पूरा गरी नियुक्त भएका कर्मचारीहरूको हकमा स्वतः सातौँ तहमा स्तरवृद्धि हुने व्यवस्था गरिएको अवस्था हुँदा उल्लिखित ३ वटा फरक फरक प्रकृतिको अवस्था भएकोले निवेदकको दावी बमोजिम समान आधारमा अवधि कायम गर्न नमिल्ने भएकोले अलग अलग व्यवस्था गरिएको विषयलाई असमानता वा भेदभाव भन्न मिल्दैन भन्ने समेतको नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको लिखित जवाफ।

७. छैठौँ तहमा स्तरवृद्धि हुने शुरू प्रक्रिया नै फरक रहेकोले सहायक पाँचौँ तहबाट छैठौँ तहमा स्तरवृद्धि हुने र वरिष्ठ पाँचौँ तहबाट स्तरवृद्धि हुने कर्मचारीको हकमा स्तरवृद्धिको अवधि ८ वर्ष र ५ वर्ष राखेको हो। सहायक पाँचौँ तहबाट स्तरवृद्धि भई छैठौँ तहमा जाने कर्मचारी वरिष्ठ पाँचौँबाट छैठौँ तहमा जाने कर्मचारी भन्दा जुनियर हुने हुँदा जेष्ठ कर्मचारीलाई पहिला नै स्तरवृद्धि गर्नुपर्ने गरी गरेको कानूनी व्यवस्था विभेदयुक्त कार्य नभई समतामूलक व्यवस्था हो। जेष्ठ नागरिकलाई ३ वर्ष छिटो स्तरवृद्धि हुने गरी स्वास्थ्य सेवा अध्यादेश, २०६९ ले गरेको व्यवस्था नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १३ विपरीत नभई सो अनुसार नै

तर्जुमा भएको हो। स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ र सोको पहिलो संशोधन, २०५५ अनुसार निजामती सेवाको राजपत्र अनङ्कित द्वितीय श्रेणीमा उक्त ऐन लागू हुँदा ३ वर्ष सेवा अवधि ननाघेका रा.प.अ. द्वितीय श्रेणीका कर्मचारीलाई वरिष्ठ पाँचौं तहमा पद मिलान गरिएको आधारमा हाल उक्त ऐनको संशोधनले विभेद नगरी जेष्ठ नागरिकको सम्मान गरेको छ। असमान र फरक अवस्थाका कर्मचारीबीच समान व्यवस्था हुनुपर्छ भन्ने निवेदन मागदावी सैद्धान्तिक र दार्शनिक रूपले समेत उचित देखिँदैन। यी दुई प्रकारका कर्मचारीहरू फरक फरक प्रकृतिका हुँदा एउटै पद्धतिबाट सातौं तहमा स्तरवृद्धि हुन पाउनुपर्छ भनी लिएको जिकिर कानूनसम्मत र समानताको सिद्धान्त अनुकूल समेत नहुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत बेहोराको नेपाल सरकार, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा विभागको लिखित जवाफ।

ठहर खण्ड

८. साप्ताहिक तथा दैनिक पेशी सूचीमा चढी निर्णयार्थ यस संवैधानिक इजलाससमक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा विपक्षी नेपाल सरकारका तर्फबाट उपस्थित हुनुभएका विद्वान सहन्यायाधिवक्ता श्री रेवतिराज त्रिपाठीले गर्नुभएको बहस सुनी मिसिल समेत अध्ययन गर्दा देहायका प्रश्नहरूको पहिचान गरी निर्णय दिनुपर्ने देखियो:-

(क) नेपाल स्वास्थ्य सेवा (चौथो संशोधन) अध्यादेश, २०६९ को दफा ८ ले नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ९ लाई गरेको संशोधन नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२(३)(च), १३(१), १८(१) र १९(१) सँग बाझिएको हो, होइन?

(ख) नेपाल स्वास्थ्य सेवा (चौथो संशोधन) अध्यादेश, २०६९ को दफा ८ ले गरेको व्यवस्था बदर गरी निवेदन मागदावी बमोजिमको परमादेश लगायतका आदेश जारी हुनुपर्ने हो, होइन?

९. पहिलो प्रश्नतर्फ विचार गर्दा, निवेदकहरू नेपाल स्वास्थ्य सेवा अन्तर्गत छैठौं तहमा कार्यरत कर्मचारी रहेको र निजहरू नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ जारी हुनुपूर्व तत्कालीन निजामती सेवा ऐन र नियमावली बमोजिम निजामती सेवा अन्तर्गत स्वास्थ्य सेवा विभागको निर्णयानुसार सेवा प्रवेश गरी नेपाल स्वास्थ्य सेवा

ऐन, २०५३ लागू भएपश्चात् स्वास्थ्य सेवाको तहगत प्रणाली अन्तर्गत तह मिलान भई हालसम्म कार्यरत रही आएको भन्ने देखिन्छ। यसैबीच, विपक्षी नेपाल सरकारले मिति २०६९।१२।२९ मा नेपाल स्वास्थ्य सेवा (चौथो संशोधन) अध्यादेश, २०६९ जारी गरी उक्त अध्यादेशको दफा ८ ले नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ९ लाई संशोधन गरी स्वास्थ्य सेवाका विभिन्न तहमा स्तरवृद्धि सम्बन्धी साविकको व्यवस्थालाई हटाई नयाँ व्यवस्था गरेको भन्ने देखिन्छ। नेपाल स्वास्थ्य सेवा (चौथो संशोधन) अध्यादेश, २०६९ बाट भएको व्यवस्थाले स्तरवृद्धि हुनका लागि सम्बन्धित तहमा सेवा गर्नुपर्ने अवधिको उल्लेख गरी क्र.सं. (३) मा छैठौँ तहबाट सातौँ तहमा स्तरवृद्धि हुनसक्ने व्यवस्था गरिएको पाइन्छ; जसअनुसार लोकसेवा आयोगको प्रक्रिया पूरा गरी नियुक्त हुने कर्मचारी स्वतः हुनसक्ने व्यवस्था खण्ड (क) मा गरिएको छ भने हाल छैठौँ तहमा रहेका कर्मचारीहरूका हकमा दुईवटा अलग-अलग व्यवस्था गर्दै खण्ड (ख) र (ग) मा सो सम्बन्धी व्यवस्था उल्लेख गरिएको छ। खण्ड (ख) मा "छैठौँ तहमा स्तरवृद्धि भएकामध्ये वरिष्ठ पाँचौँ तहमा तह मिलान भएका"ले "पाँच वर्ष सेवा अवधि भएमा" र खण्ड (ग) मा "छैठौँ तहमा स्तरवृद्धि भएकामध्ये पाँचौँ तहमा शुरू नियुक्ति भएका"ले "आठ वर्ष सेवा अवधि भएमा" सातौँ तहको स्तरवृद्धिका लागि योग्यता पुगेको मानिने व्यवस्था गरिएको देखिन्छ। यही व्यवस्थाले नै विभेद गरी छैठौँ तहमा कार्यरतहरूमध्येबाट सातौँ तहमा स्तरवृद्धि हुनका लागि उक्त छैठौँ तहमा कार्य गर्नुभन्दा अधिको अर्थात् पाँचौँ तहको हैसियतलाई आधार मानिएको भन्ने निवेदकहरूको मुख्य दावी देखिन्छ। साथै, पाँचौँ तहमा कार्यरत रहँदा "वरिष्ठ पाँचौँ तह" र "पाँचौँ तह" भनी अलग-अलग मान्यता दिई वरिष्ठ पाँचौँ तहमा कार्यरतले छैठौँबाट सातौँ तहमा स्तरवृद्धि हुँदा पाँच वर्ष मात्र सेवा अवधि भए पुग्ने; तर पाँचौँ तहमा कार्यरतका हकमा छैठौँबाट सातौँ तहमा स्तरवृद्धि हुँदा आठ वर्ष सेवा अवधि हुनुपर्ने भन्ने प्रावधान समान समानका बीच असमान प्रावधान भएको भन्ने समेत जिकिर देखिन्छ।

१०. तत्कालीन समयमा मिति २०६९।१२।२९ मा जारी भएको अध्यादेशको विषयवस्तु र सोको प्रावधानलाई लिई यस अदालतको असाधारण अधिकारक्षेत्र अन्तर्गत रिट निवेदनमार्फत् निवेदकहरू प्रवेश गरेकोमा उक्त अध्यादेशको प्रावधान

समयक्रममा संसदमा पेश भई ऐनको रूपमा विधेयक पारित भई प्रमाणीकरण समेत भई हाल ऐनमा उक्त प्रावधान समावेश भइसकेको देखिन्छ। नेपाल स्वास्थ्य सेवा (चौथो संशोधन) ऐन, २०७० मिति २०७०।१२।१२ मा प्रमाणीकरण र प्रकाशन भई उक्त संशोधन ऐनले दफा ९ मा गरेको संशोधनमा क्र.सं. (३) को खण्ड (क), (ख) र (ग) मा रहेका प्रावधान तत्कालीन नेपाल स्वास्थ्य सेवा (चौथो संशोधन) अध्यादेश, २०६९ कै प्रावधान भई उक्त व्यवस्थाले निरन्तरता पाएको देखिन्छ। यस अवस्थामा, तत्कालीन आवश्यकताका आधारमा ऐनलाई संशोधन गर्न जारी भएको अध्यादेश विधायिकी निकाय "संसद" बाट समेत पारित भई प्रक्रियागत रूपमा प्रमाणीकरण र प्रकाशन हुँदै मूल ऐनमा समावेश भइसकेको अवस्था छ। विधायिकाद्वारा जारी ऐन प्रकाशन हुन र सार्वजनिक हुनसक्ने व्यवस्था सामान्य विधायिकी सिद्धान्त हो। यसको लागि विधायिका सक्षम नै हुन्छ। यद्यपि, त्यस्तो ऐनका प्रावधान समेत संवैधानिक प्रावधानसँग असङ्गत छ, छैन भनी परीक्षण गर्न नसकिने होइन। तर, त्यस्तो अध्यादेशबाट ऐनमा रूपान्तरित प्रावधान समेत संविधान प्रतिकूल छ भन्ने सम्बन्धमा कुनै प्रश्न नउठेमा वा त्यसको न्यायिक परीक्षणको आवश्यकता महशुस नभएसम्म सक्षम विधायिकाबाट पारित ऐनका प्रावधान यथावत रूपमा क्रियाशील हुने आधारभूत मान्यता हो।

११. प्रस्तुत निवेदनको सन्दर्भमा निवेदकले तत्कालीन नेपाल स्वास्थ्य सेवा (चौथो संशोधन) अध्यादेश, २०६९ को दफा ८ ले गरेको नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ९ को संशोधन सम्बन्धी व्यवस्थालाई तत्कालीन नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ सँग बाझिएको भनी मागदावी लिएको पाइन्छ। तथापि, निवेदकले अध्यादेशबाट रूपान्तरित ऐनलाई नेपालको संविधानसँग बाझिएको भनी थप दावी लिई कुनै निवेदनसमेत दिएको देखिँदैन। हाल उक्त अध्यादेशको अस्तित्व नरहेको र सोको व्यवस्था नै ऐनको रूपमा रूपान्तरण भइसकेको हुँदा सो सम्बन्धी व्यवस्थाको संवैधानिक परीक्षण गरिरहनुपर्ने आवश्यकता र औचित्य देखिँदैन। साथै, सोही अध्यादेशको निरन्तरताका रूपमा तत्कालीन व्यवस्थापिका संसदबाट नेपाल स्वास्थ्य सेवा (चौथो संशोधन) ऐन, २०७० मिति २०७०।१२।१२ मा प्रमाणीकरण र प्रकाशन भई मूल ऐनमा

समावेश भइसकेकोमा सो ऐनको व्यवस्थालाई अन्यथा भनी पूरक निवेदन समेत दर्ता गरे गराएको नदेखिँदा सो व्यवस्थाको विषयवस्तुभित्र प्रवेश गरिरहनुपर्ने अवस्था समेत विद्यमान नदेखिँदा निवेदन मागदावीसँग सहमत हुन सकिएन।

१२. अब, दोस्रो प्रश्नतर्फ विचार गर्दा, नेपाल स्वास्थ्य सेवा (चौथो संशोधन) अध्यादेश, २०६९ को दफा ८ ले नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ९ लाई संशोधन गरेको व्यवस्थाका सम्बन्धमा प्रस्तुत रिट निवेदन दायर भई उक्त अध्यादेशले हालको अवस्थामा ऐनको रूप लिइसकेको र ऐनका प्रावधानमा निवेदकको कुनै मागदावी नहुँदा निष्क्रिय भइसकेको अध्यादेशका हकमा निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने आवश्यकता र औचित्य समेत देखिएन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ। दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु।

(प्रधान न्यायाधीश)

उपरोक्त रायमा हामी सहमत छौं।

(न्यायाधीश)

(न्यायाधीश)

(न्यायाधीश)

(न्यायाधीश)

इजलास अधिकृत: सरोजराज रेग्मी

इति सम्बत् २०७४ साल पौष महिना २६ गते रोज ४ शुभम्.....।